

NA TÖRTÉNET-ének bizonyos exponált részfüvös pillanataira, s itt is megjelennek bachosbarokkos formulák. Ezek az ismerős alakzatok azonban csak pillanatnyi tünemények. Mintha a zenetörténet folyamán lehámlott volna a zenéről minden. Minden elpusztult, s már csak körvonalazatlan zenei gomolyagot, értelmüket vesztett artikulátlan gesztusokat hallunk. S valami tragikus és éppen ezért eleve illuzórikus erőfeszítést, hogy talán az elvesztett hagyomány emlékfoszlányaiiba kapaszkodva képesek leszünk még megérteni egymást. Ezért mondom, hogy Sári művésze az elsüllyedt kultúrák művésze.

A szerzői CD létrehozásában számos előadóművész működött közre. Az ELIDEGENÍTETT IDÉZETEK, a BALLADA és a NÉGY INVENCIO előadásával rendkívüli technikai felkészültségről s a kompozíciók iránti őszinte szeretetről tettek tanúbizonyságot Sári József műveinek előadói, Fellegi Ádám, Várhegyi Andrea és Kertész Rita, valamint Eckhardt Gábor. Az IDÓMALOM második kánonját Gyöngyössy Zoltán, Ittész Gergely és Szűcs Zsuzsanna (fuvola), a BÚCSÚ GLENN GOULDTÓL két kánonját Hóna Gusztáv, Cserháti János, Kácsik Jenő és Balogh Sándor (harsona) játszotta, a zenei forma által megkövetelt koncentrációval. Serei Zsolt és együttese, a Componensemble áttetszően és az érthetőséget előtérbe helyezve szólaltatta meg az ATTRIBÚTUMOK-at, és élménytel, színes előadást nyújtott a CONCERTINÓ-val a Kovács János vezette Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara is.

Dalos Anna

A HOLMI POSTÁJÁBÓL

KOMMENTÁR BÁN ZOLTÁN ANDRÁS KRITIKÁJÁHOZ*

Nem mintha sok értelme volna ilyen kommentárokkal rabolni az embernek a saját idejét, ám mivel Bán egyik kijelentése a „sértés”

* Bán Z. A.: A MAGYAR JAUSS. *Holmi*, 1998/3.

diszkurzív stratégiáját követi („*egyébként sincs kedvem [...] elvégezni azt a munkát, amelyet a szerkesztő honoráriumért nem végzett el*”), „szerkesztés-kritikájának” vádlottja ezúttal mégis arra kényszerül, hogy éljen a *Holmi* által felajánlott „válasz” lehetőségével.

Bán, aki maga is úgy látja, hogy Jauß művei „*lelkes*” fogadtatásban részesültek Magyarországon, egy szót sem veszteget a német irodalomtudós munkásságára, ami eleve gyanút kelthet: miért, hogy a magát bölcséleti érdeklődésűként is prezentáló folyóirat olyan kritikussal írat recenziót a kötetéről, aki ugyan a kiadvány „frontemberének” számít (hol mint „könyvmoly”, hol mint novellapályázat-díjazott), de akinek irodalomelméleti érdekeltisége meglehetősen ismeretlen az olvasóközönség előtt. Bár e sorok írója, meglehet, méltánytalanul, nem mindig követi kifejezett figyelemmel kritikusa munkásságát, emez „érdekelttség” legutóbbi megnyilvánulásaként arra azért emlékszik, amikor Bán az egyik legjelentősebb magyar irodalomtudósról jelentette ki, hogy kategóriái „*üres*”, elemzésesei „*sem árulkodnak túlzott képzeldőerről*” (Bán: A KÖRÜLTEKINTŐ TUDÓS. *Holmi*, 1996/10. 1517.). Minthogy egy ilyen állítás után aligha veheti komolyan bárki a kritikus irodalomtudományra vonatkozó kijelentéseit, erősödhet a gyanú, hogy jelen esetben sem a kötet, hanem annak szerkesztője a bírálat tárgya (ami egyben azt a kérdést is felveti, hogy vajon milyen típusú Bán érdekeltisége e téren?).

Bán kritikája elsősorban a technikai szerkesztés hibáit rója fel a mérsékelt szellemességgel KULCS-ként rövidített mű szerkesztőjének (ennek logikus folytatásaként merülhetne fel a sajtóhiba-kritika, a papírminőség-kritika és végül az önkritika, bár ez utóbbinak a szerkesztő már végképp nem lehet a tárgya), illetve sommás ítéleteket alkot a fordítások egy részéről. Minthogy magát mind a Jauß-életműben, mind a lábjegyzetek világában járatosnak mutatja, nyilván véletlenül került el kritikusai figyelmét, hogy az idézetek célnyelvi kiadásainak feltüntetésében vagy fel nem tüntetésében e kötet Jauß – formailag következtelen – eljárását követi. Az irodalomtudományos munkák olvasóit ugyanis nemigen lepheti meg az, hogy olykor bizony elmarad egy idegen nyelvű idézet

fordítása, sőt – ami nyilván maga az apokaliptiszis! – még az is előfordul (pl. Jaußnál, de az imént idézett recenziót is ez bosszantotta [Bán, 1996. 1519.]), hogy egyazon tanulmány ugyanazon művet hol német fordításban, hol az eredetiben citálja. Aki ennyire ismeri Benjamint, nyilván tisztában van azzal is, hogy a fordítás nem helyettesíti az eredetit.

E téren a kritika tehát eltéveszti a célpontját, és magát Jaußt bírálja. Mindazonáltal azokat az idézeteket, amelyeknek létezik magyar fordítása, a „KULCS” (végig, nem „felésmélve”!) a fordító megnevezésével közli, miközben tartja magát Jauß jegyzetelési technikájához. Bán, aki – mint kritikus – nyilván ismeri a könyvet, ezt ellefejtí észrevenni – emiatt válik az elsőként idézett kijelentése sértéssé. Persze ez az eljárás valóban nem felel meg teljesen „a magyar kiadási tradíciónak”, amelyet a „KULCS” szerkesztője nem is tart oly magától értetődően követendőnek, mint kritikus (kissé eltávolodva a témától: e „tradíciót” olyan szokások jellemzik, mint pl. a költői kötetkompozíciók eltüntetése a kronológiában – elég csak arra gondolni, vajon hány olvasónak van valamilyen fogalma Petőfi vagy József Attila – létező – kötetéről).

Az, hogy a „KULCS” Jauß programadó tanulmányát két fejezet kihagyásával közli, Bán számára a szocialista cenzúra kései örökösévé avatja a szerkesztőt, aki abból indult ki, hogy a kimaradt részekben megfogalmazott, tudománytörténetileg mára kevesebb jelentőséggel bíró kritikát – mint az a kötetet bizonyára olvasó Bán számára is feltűnhetett – Jauß több, a „KULCS”-ban is szereplő tanulmányában felvázolja.

Természetesen senki nem állíthatja, hogy a kötetben nem maradt (nem is kevés) hiba, pl. az említett két rész kihagyása sincs feltüntetve a könyvben, és ilyen a Bán-kritika 442. oldalának legalján kifogásolt lábjegyzet is. Ezek azonban hibák („mistake”-értelemben) és nem tévedések („error”-értelemben – ehhez vö. P. de Man: KANT AND SCHILLER ÚÓ: AESTHETIC IDEOLOGY. Minneapolis/London, 1996. 134.), éppen olyanok, mint a könyv árának megnövelése 100 Ft-tal, illetve az egyik Jauß-kötet megjelenésének tíz évvel későbbre datálása Bán recenziójában. Ami persze a technikai szerkesztés tekintetében nem

menti fel a „KULCS”-ot, ám a szerkesztés koncepciótlanságára, illetve esendő koncepciójára vonatkozó kritikát (Bán, 1998. 442.) érvényteleníti.

A kérdés persze sokkal inkább az marad, vajon miféle érdekelttség vezérli Bánt az irodalomelmélet környékén kivételes alkalmakkor tett kétes kirándulásai során. E sorok írója által ismert kritikai írásai ugyanis erre nem adnak magyarázatot, valamiféle „külső kényszer” tételezése pedig a tulajdonítás (Bán szövegét jellemző) stratégiájának vétségébe esne. Bár ez igazából mindegy is: a kritikus nem először (és nemcsak az irodalomelmélet bizonyos művelőit ostromozó, hanem irodalmi kritikáiban is) követi el önmagával szemben azokat a diszkurzív hibákat, amelyek miatt tevékenysége egyre inkább (egy 1934-es irodalmi vitából kölcsönzött kifejezéssel) „a szellem küllönítményesei”-ére emlékeztet.

Kulcsár-Szabó Zoltán

VALLOMÁS EGY KOMMENTÁRRÁ

Kulcsár-Szabó Zoltán kommentárjában azt állítja, hogy a KULCS (elnézést a *valóban* „mérsékelt szellemességért”) szerkesztésekor Jauß lábjegyzetelési technikája volt a mértékadó. Ez nem igaz, továbbra is könnyen bizonyítható, hogy az éppen adott folyóirat gyakorlata volt a mértékadó, azé, ahol a könyvbe beválogatott Jauß-cikk először megjelent. Ezért egyszer ilyen, máskor olyan e technika, vagyis konzekvensen inkonzekvens, vagy fordítva. A magyar *tudományos* szerkesztési-publikálási tradíciót (amely József Attila, Petőfi és még sok más író kiadásai tekintetében valóban problematikus, ebben nagyon igaz a vitapartneremnek, de hogy jön ez ide?) csak a *Holmi* (és részben a *Helikon*) követte, amikor közreadta a nagy német tudós Italo Calvino-elemzését. Ezt nem akartam megemlíteni bírált cikkemben, hiszen mint a folyóirat „*frontembere*” ízléstelennek tartottam volna a *Holminak* „*kalánnyal alányalni*” (Nemes Nagy Ág-